

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 37

BEOGRAD, 11. SEPTEMBAR 1937.

GODINA IX

Sadržaj:

Панчевачка пучка банка, Панчево
Ланена индустрија д. д., Осијек
Српogorska banka на Cetinju

ПАНЧЕВАЧКА ПУЧКА БАНКА, ПАНЧЕВО

Панчевачка пучка банка има, поред централе у Панчеву, филијале у Алибунару, Дебељачи, Јаша Томићу и Ковину. Главница јој износи само 10 милиона динара. Међутим, с обзиром на обим њених послова морамо је уврстити у ред наших великих новчаних завода. У ствари, она је највећа кредитна установа Доњег Баната и једина велика депозитна банка овог раније богатог житарског подручја. Разуме се да аграрна криза, општа привредна депресија и својевремена паника улагача нису могле остати без утицаја и на њено пословање. Због тога је почетком 1933, поред толико других новчаних завода, и она била приморана да затражи заштиту. Њена потраживања од земљорадника била су увек врло знатна.

Иако је Уредба о ликвидацији земљорадничких дугова од 26 септембра 1936 за банке значила велико разочарење, јер је уместо индивидуалне усвојила линеарну заштиту за све „земљораднике“, што је за новчане заводе скопчано са знатним жртвама, ипак је она изазвала и изванредан оптимизам у погледу даљег развоја привредних прилика. Наиме, њоме је отстрањена неизвесност која је тако дуго ометала сваку делатност новчаних завода. У смислу поменуте Уредбе Панчевачка пучка банка предала је Аграрној банци сва своја потраживања од земљорадника у укупном износу од 34,67 милиона динара. У вези с тим из њеног биланса за прошлу годину нестали су земљораднички дугови. Уместо њих у активи међу дужницима јавио се рачун Аграрне банке, који је крајем 1936 билансиран са 28,98 милиона. Губитак Панчевачке пучке банке код предатих земљорадничких менца је највећим делом већ отписан. Постоји још само један остатак од 1,4 милиона, који према Уредби треба да буде отписан из пословних прихода у току следећих 14 година. Сигурно је да ће Панчевачка пучка банка тај отпис извршити много раније, можда већ у току ове или следеће године.

Као што ћемо видети приликом детаљне анализе биланса за прошлу годину, доста брзим темпом напредује и ликвидирање осталих „старих“ рачуна. Упоредо с тим постепено се изграђује и „ново“ пословање, што је свакако повољан знак. Поверење улагача према Панчевачкој пучкој банци изражава се и у томе што су „нови“ улози и прошле године знатно порасли, као што се види из следеће таблице:

Ново пословање	1934	1935	1936
Активна	у хиљ. динара		
Менице	821	1.393	2.254
Дужници	1.064	3.177	4.552
Пасивна			
Улози на књижице	840	2.477	4.614
Улози по тек. рач.	3.602	4.489	4.242

„Нови“ улози по тек. рачуну у 1936 били су за око 5% мањи него крајем претходне године, али су „нови“ улози на књижице у односу на 1935 порасли за преко 86%, а према 1934 они су крајем 1936 године били равно 5½ пута већи. При пласирању „нових“ средстава банчина управа обраћа највећу пажњу на потребну сигурност и ликвидност. Због тога је давала само потпуно сигурне краткорочне зајмове по меницама и текућим рачунима, а стално се држи и велика благајничка готовина као резерва ликвидности. Иначе, стање „нових“ меничних зајмова повећало се у току 1936 за око 62%, а стање „нових“ дужника по тек. рачунима за преко 43%. Износ нових кредита креће се још у скромним границама. Међутим, на основу релативно наглог пораста „нових“ улога у току последње две године може се закључити да ће Панчевачка пучка банка ускоро бити опет у стању да издашно помаже локалну привреду новим кредитима.

Кретање „старих“ улога и дужника, као и целокупно пословање Панчевачке пучке банке најбоље се види из следеће таблице:

БИЛАНСИ ПАНЧЕВАЧКЕ ПУЧКЕ БАНКЕ ЗА ПОСЛЕДЊИХ 10 ГОДИНА

Година	Активна								Пасивна						
	Готовина	Менице	Дужници	Вредносни папири	Непокр.	Разна актива	Главница	Фондови	Улози	Поверлици	Ресконт	Разна пасивна	Чиста добит	Збир биланса	
1927	8.916	54.138	60.403	3.745	3.559	3.232	10.000	4.925	102.151	7.480	6.355	1.316	1.767	133.996	
1928	12.414	53.850	59.381	4.243	3.402	3.140	10.000	5.060	102.795	7.496	7.557	1.446	2.076	136.430	
1929	15.537	60.750	62.552	4.339	3.402	171	10.000	5.188	113.428	6.654	7.309	1.761	2.412	146.752	
1930	16.611	70.213	51.832	6.111	3.402	159	10.000	5.349	121.806	456	6.857	1.686	2.411	148.612	
1931	10.704	65.701	51.367	5.774	3.647	256	10.000	5.309	110.372	690	8.420	1.665	1.490	137.988	
1932	4.469	51.108	44.531	6.234	6.640	324	10.000	5.376	87.478	426	8.488	1.237	301	113.307	
1933	6210	41.135	44.410	5.260	6.640	234	10.000	5.399	78.643	200	8.624	723	301	103.890	
1934	8.287	41.452	38.610	5.178	5.563	2.874	10.000	4.431	74.177	7	8.463	3.781	1.104	101.964	
1935	7.654	49.599	30.605	3.707	5.963	4.139	10.000	6.658	72.273	10	7.797	3.725	1.204	101.667	
1936	8.086	15.238	50.700	3.900	5.963	4.077	10.000	2.412	64.538	36	9.176	1.691	111	87.965	

Максимални пословни волумен показује Банка крајем 1930 године. Њен обртни капитал износио је тада 148,6 милиона, а улози су били 121,8 милиона. Крајем 1936 „стари“ улози по књижицама и текућем рачуну износе 55,7 милиона. То значи да је у годинама банкарске кризе улагачима исплаћено преко 66 милиона динара. Поред тога исплаћене су им и све доспеле камате. Промене код „поверилаца“ и „реесконтног кредита“, којим се банка користила, биле су кроз цело то време сразмерно врло незнатне. Међутим, треба споменути да је Панчевачка пучка банка у току 1935 извршила фузију са својим афилијацијама: Модошком штедионицом у Јаша Томићу, Штедионицом и кредитном заједницом у Сечњу. Како су и пословна стања ових бивших афилијација ушла у биланс Панчевачке пучке банке, види се да су и њене исплате „старим“ улагачима и повериоцима морале бити знатно веће него што смо мало пре навели.

Панчевачка пучка банка је сопственом снагом издржала целокупан терет панике улагача. То значи да јој је и сва актива, изузимајући заштићене сељачке дугове, морала бити необично ликвидна. Од 1930 до краја 1934 менице су биле пале са 70 на 41 милион, а дужници са 52 на 38 милиона. У току 1935 стари дужници су редуцирани за даљих 10 милиона и крајем те године износили су 27,4 милиона. Међутим, „старе“ менице биле су у 1935 години порасле за око 7,5 милиона. То је у вези са преузимањем стања афилијација са којима се Панчевачка пучка банка, као што је споменуто, фузионисала. Крајем 1936 менични портфељ, износи 15,2 милиона према 49,6 милиона крајем 1935. Дакле, смањен је за 34,4 милиона, углавном због предаје земљорадничких меница Аграрној банци. „Дужници“ су прошле године повећани за 20 милиона, са 30,6 милиона у 1935 на 50,7 милиона крајем 1936. Како се међу „дужницима“ налази и новонастало потраживање према Аграрној банци од 28,98 милиона као и потраживање из „новог пословања“ од 4,55 милиона, излази да на „старе“ дужнике не отпада више од 17 милиона према 27,4 милиона у 1935.

До краја 1936 Панчевачка пучка банка је ослободила од ограничења све улоге по књижицама до 3.000 динара, а оне по текућем рачуну до 10.000 динара; осталим улагачима стављене су на расположење све доспеле камате. Највећи део ослобођених улога није подигнут, већ је остављен у банци ради преноса на слободне „нове“ улоге. Благодарети томе изграђивању „новог“ пословања напредује прилично брзим темпом.

Укупни банчини приходи у 1936, урачунавши пренос добити из претходне године од 558 хиљада, били су 6,33 милиона. Од тога отпада на активну камату 4,74 милиона. Код расхода примећује се најригорознија штедња. Трошкови су износили 2,2 милиона, порези и таксе 294 хиљада, а пасивна камата 1,79 милиона, тако да је вишак прихода над расходима достигао 2 милиона 38 хиљада. Од тога је употребљено 14 хиљада за отпис инвентара, 3 хиљаде за отпис ненаплативих потраживања, а 1 милион 909 хиљада за покриће губитка по земљорадничким дуговима. Остатак од 111 хиљада пренет је на нови рачун као чиста добит. Треба приметити да је за отпис губитка код земљорадничких дугова употребљен и један даљи износ од 4,25 милиона, који је изузет из банчиних фондова. Због тога су они и пали са 6,65 милиона у 1935 на 2,41 милиона крајем 1936 год.

У управи Панчевачке пучке банке су г. г.: д-р Рудолф Витигшлагер, претседник; Херман Грамберг, потпретседник; Фрањо Амон, Јулио Шмит, Мартин Фогенбергер, Артур Фрајнд, Лудвиг Витман, д-р Хуго Ленард и

Ото Вајферт, чланови. У надзорном одбору се налазе господа: Јосип Жанел, Федор Драгојлов и А. Парчећић. Главни директор је г. Вилим Вајс.

ЛАНЕНА ИНДУСТРИЈА Д. Д., ОСИЈЕК

Анализирајући биланс Ланене индустрије д. д., Осиек, за 1935 годину (у бр. 50 од 12 децембра 1936) констатовали смо да су се прилике у нашој ланеној индустрији почеле поправљати. У вези с тим смо нагласили да ће и ово предузеће бити у стању да 1936 годину закључи с одговарајућим знатнијим добитком. Та нада је била тим оправданија, што је предузеће после смањења главнице са 10 на 6,5 милиона динара било постављено на потпуно здраву базу, тако да су уклоњене све сметње за даљи нормални развитак послова.

Последњи биланс и извештај управног одбора овог друштва, које је наше највеће, најстарије и најбоље уређено предузеће за прераду лана, показује да су наша предвиђања била потпуно тачна. Опште побољшање прилика није могло остати без утицаја ни на пословање Ланене индустрије д. д. Рад у њеној фабрици за прераду лана као и у друштвеној предоници био је врло успешан. Поред тога, у прошлој години ово предузеће је потпуно реорганизовало и знатно проширило и своју ткаоницу. Иако је пред крај 1936 године коњунтура на тржишту лана и конопље опет нешто попустила, ипак је Ланеној индустрији д. д. пошло за руком да највећи део својих прерађевина пласира уз повољне цене. Уопште узевши, прошлогодишње пословање предузећа може се оценити као повољно, а потпуно задовољава и постигнути чисти добитак, нарочито ако га упоредимо са пословним резултатима из претходних 5—6 година.

Предузеће је основано још 1901 године од предузимљивог чешког фабриканта Ивана Фидлера. У току 1926 оно је претворено у акционарско друштво и данас је у концерну Југословенске банке, Загреб. Иначе, оно има три фабрике: модерну ткаоницу и предоницу у Осиеку и творницу за израду лана и кудеље у Владиславцима код Осиека. У овим фабрикама је запослено више стотина радника, који годишње израђују око 1,5 милион метара разног платна, ако 20 вагона дебелог кудељног предива и око 20 вагона чистог лана и кудеље. Квалитет производа Ланене индустрије д. д. је одличан и они уживају код нас најбољи реноме.

Биланси Ланене индустрије д. д. за последње четири године овако изгледају:

Рачун изравњања

Актива	1933	1934	1935	1936
	у хиљадама динара			
Непокретн. и машине	8.090	8.183	8.288	8.894
Инвентар и материјал	586	680	745	809
Сировине и роба	4.862	5.818	6.069	6.183
Благајна	12	22	23	15
Менице	133	24	19	15
Ефекти	298	298	364	380
Дужници	6.785	6.281	2.119	1.890
Преносне позиц.	—	89	70	63
Пасива				
Главница	10.000	10.000	6.500	6.500
Резервни фондови	250	301	—	—
Фонд амортизације	4.397	4.991	5.493	5.701
Акцепти	6.000	5.750	5.550	5.300
Преносне позиц.	—	178	143	219
Чиста добит	114	166	12	529
Збир биланса	20.881	21.386	17.697	18.250

Збир биланса, који је био пао са 21,38 милиона у 1934 години на 17,69 милиона крајем 1935, опет је нешто порастао, на 18,25 милиона. Ако најпре разгледамо пасиву, видимо да је то готово искључиво последица већег чистог добитка. Додуше, прошле године је порастао и фонд амортизације за 208 хиљада, са 5,49 милиона у 1935 на 5,7 милиона крајем 1936 године. У пасиви су порасле и преносне позиције за 76 хиљада. Међутим, акцентне обавезе Ланене индустрије д. д. су у истом раздобљу смањене за 250 хиљада и износе још 5,3 милиона према 12,8 милиона у 1929. Однос између сопствених и туђих средстава је необично повољан, јер су сопствена средства, која се састоје из главнице, фонда амортизације и чистог добитка, око $2\frac{1}{2}$ пута већа од туђих средстава.

Веома повољан је и однос између сопствених средстава и инвестиција, јер су сопственим средствима покривене не само све инвестиције, него и знатан део обртног капитала у ужем смислу. Финансијска ситуација предузећа је одлична. Непокретности и машине су билансирани са 8,89 милиона динара и веће су за 606 хиљада него крајем претходне године. То је углавном у вези с реорганизацијом и проширењем ткаонице. Промене код осталих позиција у активи прошле године нису биле знатне. Дужници износе 1,89 милиона и мањи су за 229 хиљада него крајем 1935, а једва достижу једну петину износа дужника из 1929 године. Залихе сировина и робе су повећане за 114 хиљада и износе 6,18 милиона.

Бруто приход од фабрикације и продаје у 1936 години износи 8,66 милиона динара према 7,06 милиона у претходној и 7,74 милиона динара у 1934 години. И пословни трошкови били су прошле године већи, што је и разумљиво с обзиром на проширење производње. Они су износили 7,88 милиона динара према равно 6 милиона у претходној и 5,9 милиона динара у 1934 години. Отписи ненаплативих потраживања били су ранијих година знатни. У 1934 години отписано је, на пример, преко 608 хиљада, а у 1935 скоро 4 милиона. Због тога је у 1935 и смањена друштвена главница за 3,5 милиона, а за то је употребљен и резервни фонд који је крајем 1934 износио 301 хиљаду, а после поделе добитка за ту годину — 450 хиљада динара. Насупрот томе, у 1936 години за отписе ненаплативих потраживања није било потребно да се одвоји више од 41 хиљ. динара. Сада се много мање и кредитира, тако да с те стране предузећу не прети никаква опасност. Прошле године је и амортизација могла да буде мања него раније. Наиме, фондом амортизације инвестиције су већ покривене са преко 64%.

Чисти добитак у 1936 години износи 522 хиљаде, а са преносом из претходне године 529 хиљада динара. То је довољно за исплату дивиденде од скоро 8%. Резултат би био знатно повољнији, када би се ланеној и кудељној индустрији поклањала пажња коју она као прерађивач домаћих сировина заслужује.

CRNOGORSKA BANKA NA CETINJU

Crnogorska banka je najveći privatni novčani zavod na Cetinju, pa je odavna igrala neobično važnu ulogu u privredi Crne Gore. Osnovana je 1906 godine. U prošlim ratovima finansijski je pomagala i vladu, a inače stalno je bila u tesnoj vezi kako s poljoprivredom, tako i sa zanatstvom i trgovinom Crne Gore. Ona je sjajno fundirana i bila je u neobičnoj meri likvidna. To je dokazala odmah kod prve navale ulagača u jesen 1931 i docnije kroz više od tri naredne godine. U najtežim fazama naše bankarske krize ona je ispla-

ćivala sve tražene uloge i neprekidno je i na vreme odgovarala svim svojim obavezama. Ali je i tome došao kraj — ne krivicom Crnogorske banke.

Njen rad je bio silno otežan time što se od strane izvršnih vlasti nisu sprovodila dosuđena izvršenja. Mnogo štete je nanelo i eksperimentisanje sa zaštitom zemljoradnika, kao i maksimiranje kamatnih stopa. S obzirom na ovakve prilike, kojima se nije mogao sagledati kraj, i Crnogorska banka je bila primorana da 28 septembra 1934 zatraži zaštitu. To je postalo prosto neizbežno zbog sve većeg pritiska ulagača i opadanja dužničkog morala. Inače, Crnogorska banka je dala već za 1934 godinu potpuno pročišćen bilans, u kome je aktiva bančina ponovno najrigoroznije procenjena. Sva iole malo sumnjiva potraživanja su otpisana, tako da bilansi za poslednje tri godine predstavljaju potpuno vernu sliku stvarnog stanja. Svi gubici su pokriveni upotrebom fondova, tako da se nije diralo ni u glavnicu, niti su se morale tražiti žrtve od ulagača i poverilaca. To je takode dokaz velike obazrivosti kojom je banka upravljana.

Što se tiče poslovanja u prošloj godini, ono se nije moglo još razviti, iako su se, inače, opšte privredne prilike znatno popravile. Novi posao postepeno napreduje, ali bančina nastojanja oko naplate starih potraživanja nisu dala željenog rezultata, uglavnom zbog toga što su izvršne vlasti i dalje uporno ostale na svojem ranijem stanovištu da ne sprovede izvršenja. O budućim izgledima u tom pogledu veli uprava: »Uspjehu se možemo nadati tek iza 1 aprila 1938 god., t. j. iza kako bude i na ovoj teritoriji primijenjen zakon o izvršenju i obezbjeđenju, kojim se prenosi nadležnost na redovne sreske sudove«. Uprkos pomenutim teškoćama Banci je pošlo za rukom da naplati od svojih dužnika preko 900 hilj. dinara. Seljaci duguju Crnogorskoj banci manje od tri miliona (po prilici šesti deo od ukupnih zajmova). Znatan deo ovog iznosa je već otpisan, tako da u vezi s izvršenjem Uredbe o likvidaciji zemljoradničkih dugova ovde neće doći do nikakvih većih perturbacija.

Bilansi za poslednje 4 godine ovako izgledaju:

Račun izravnjanja				
Aktiva	1933	1934	1935	1936
u hiljadama dinara				
Blagajna	1.903	635	593	578
Hartije od vrednosti	1.330	428	455	470
Menice	15.359	14.256	13.618	12.706
Dužnici	6.446	3.829	3.524	3.791
Nepokretnosti	1.312	2.429	3.338	3.686
Gubitak	—	146	39	—
Pasiva				
Glavnica	4.000	4.000	4.000	4.000
Fondovi	2.569	688	596	589
Ulozi	15.784	12.990	12.392	12.099
Poverioci	2.858	636	765	865
Reeskont	956	3.378	3.014	2.733
Neispl. dividenda	30	30	30	30
Novi račun	—	250	771	889
Dobit	74	—	—	26
Naplate, kaucije itd.	25.382	21.335	18.466	18.021
Zbir bilansa	51.734	43.059	40.034	39.252
Obrtni kapital	26.352	21.724	21.568	21.281

Račun gubitka i dobitka

Rashodi				
Prenos gubitka	—	—	146	39
Kamata	1.486	919	453	465
Porezi i takse	134	69	77	75
Admin. troškovi	1.361	1.124	709	646
Otpisi	242	—	—	—
Čista dobit	74	—	—	26
Prihodi				
Prenos dobiti	66	74	—	—
Kamata	2.367	1.405	972	848
Provizije	474	292	137	138
Od nepokretnosti	136	125	182	217
Od hart. od vredn.	254	70	21	17
Napl. otpis. potr.	—	—	—	32
Gubitak	—	146	39	—
Zbir prihoda	3.298	2.112	1.385	1.252

Krajem 1930, dakle pre bankarske krize, obrtni kapital Crnogorske banke iznosio je 32,5 miliona. Do kraja 1936 on je reduciran za 11,3 miliona i iznosi 21,2 miliona dinara. To znači da je smanjen za jednu trećinu. U toku poslednje tri godine promene su neznatne.

Ulozi su u 1930 bili dostigli rekordnu visinu od 18,57 miliona. Krajem 1932 oni iznose još uvek preko 18 miliona, ali je odliv u 1933 i 1934 vrlo velik (preko 5 miliona). U 1935 i 1936 — pod režimom zaštite — ulozu su smanjeni za daljih 900 hiljada i krajem 1936 iznose 12,1 miliona dinara. Procentualno smanjenje poverilaca je još znatnije. Sa 5,8 miliona u 1930 oni su bili pali na 636 hiljada u 1934, da bi se do kraja 1936 popeli na 865 hiljada. Banka je sama nastojala da što više reducira svoje skuplje obaveze. Od 1930 do kraja 1933 reeskont se kretao oko 1 miliona. U 1934 zbog velikog odliva uloga on raste na 3,37 miliona, ali posle toga opet postepeno opada i krajem prošle godine iznosi 2,7 miliona dinara.

U aktivni vidimo da je najveći deo obrtnog kapitala plasiran u menice. Pre bankarske krize, krajem 1930, menični krediti su iznosili 16,64 miliona. Posle toga oni stalno opadaju i u 1936 su bilansirani sa 12,7 miliona. U 1930 bili su srazmerno dosta znatni i dužnici po tekućim računima, koji su tada iznosili 9,95 miliona. Do kraja 1936 oni su svedeni na 3,79 miliona dinara. Nepokretnosti su, i pored otpisa, porasle sa 1,17 miliona u 1930 na 3,68 miliona u 1936. Ovaj porast potiče otuda, što je Banka preuzela izvesna imanja od svojih dužnika.

Od svojih starih dužnika, meničnih i ostalih, Banka je prošle godine naplatila 914 hiljada. Zbog toga su menični krediti svedeni sa 13,6 miliona u 1935 na 12,7 miliona u 1936. Inače, u toku 1936 godine ulozu su opali za 293 hiljade, a reeskont za 341 hiljadu dinara. Izvesan iznos je vraćen i poveriocima, ali se to iz bilansa ne vidi, jer su prilikom preuzimanja nepokretnih imanja od dužnika preuzete i izvesne hipotekarne obaveze. Krajem 1936 ukupan bančin hipotekarni dug, koji se inače knjizi preko računa poverilaca, iznosi 676 hiljada prema 584 hiljade krajem prethodne godine.

Pre nego što pređemo na analizu računa gubitka i dobitka, treba spomenuti da na novim računima ima krajem 1936 uloženi 889 hiljada dinara. Jedan deo novih uloga plasiran je u državne hartije od vrednosti, nešto u manje kratkoročne menice, a velik deo se drži kao gotovina.

Račun gubitka i dobitka nam pokazuje da su prihodi mnogo jače podbacili, nego što su se mogli za isto vreme i srazmerno reducirati rashodi. Uprava je primenjivala najstrožiju štednju. Administrativni troškovi u 1936 iznose 646 hiljada prema 709 hiljada u prethodnoj i 1,8 miliona u 1930 godini. Pasivna kamata je takođe gotovo svake godine manja. Međutim ogromno je i smanjenje prihoda. Aktivna kamata u 1936 iznosi samo 848 hiljada, dok je još u 1933 bila 2,36 miliona, a u 1932 godini čak 3,39 miliona. Od 1930 do 1936 prihodi od provizije su smanjeni za tri četvrtine. Jedino su prihodi od nepokretnosti u porastu. Od 1932 Banka ne plaća dividendu. Za 1931 godinu ova je iznosila 5% a za 1929 i 1930 po 10%.

U upravnom odboru se nalaze sledeća gospoda: Lale N. Zuber, predsednik; Marko Đurašković, potpredsednik; Rudolf Đunijo, Dušan Kapičić, Nikola Knežević, Maksim Martinović, Radomir P. Nikolić, Krsto I. Pejović i Jevto Spasić. U nadzornom odboru su g.g.: Risto Gordić, predsednik; Radovan Vučeković, Filip Martinović i Đorđe Stanić, članovi. Direktor Crnogorske banke je g. Antun Glanc.

Сваки напредак у производњи и употреби, све знање и сва искуства, што су их од године 1866 стекли специјалисти наше организације која обухвата цео свет, примењују се код фабрикации наших

GARGOYLE
МАЗИВА

и дају им онај квалитет, који гарантује сигуран и економичан погон.

STANDARD — VACUUM
Oil Company of Jugoslavia Inc.
ЗАГРЕБ БЕОГРАД